

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.10>
УДК 339.5

М. В. Жук,

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, Подільський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7742-6523>

О. В. Пацарнюк,

доктор філософії, асистент кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, Подільський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9287-2643>

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

M. Zhuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management, Public Administration and Management,

Podilskyi State University

O. Patsarniuk,

PhD, Assistant of the Department of Management, Public Administration and Management, Podilskyi State University

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE INSTITUTIONAL INFRASTRUCTURE OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

Стаття присвячена вирішенню актуальних проблем удосконалення інституційної інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств АПК в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів. Мова йде про аналіз її сутності та складників у Європейському Союзі та в Україні; використання європейського досвіду для її модернізації й гармонізації у відповідності до європейських вимог; відповідності новим викликам і загрозам. У статті розкриті ефективність інститутів ЄС загалом та інституційної інфраструктури аграрного виробництва й зовнішньоекономічної торгівлі. Виявлені проблеми відповідної інституційної інфраструктури України. Вони стосуються інститутів державної підтримки й дотацій; трансакцій та цін; квот і стандартів готової продукції; організації зовнішньоекономічної діяльності. Тому подальше удосконалення вітчизняної інституційної інфраструктури для ефективної зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств на європейському ринку має стосуватися вирішення проблем у вказаних напрямів, а також розвитку її складників у напрямі розвитку логістики; поглиблення переробки сировини; посилення всебічної підтримки вітчизняних малих і середніх підприємств; боротьби з корупцією; цифровізації; забезпечення безпеки та захисту від війни.

The article is devoted to solving topical issues of improving the institutional infrastructure of foreign economic activity of domestic agricultural enterprises in the context of deepening European integration processes. It is about analyzing its essence and components in the European Union and in Ukraine; using European experience for its modernization and harmonization in accordance with European requirements; and meeting new challenges and threats. The article analyzes the effectiveness of EU institutions in general and the institutional infrastructure of agricultural production and foreign trade. The problems of the relevant institutional infrastructure of Ukraine are identified. They relate to the institutions of state support and subsidies; transactions and prices; quotas and standards of

finished products; organization of foreign economic activity. Improving the efficiency of foreign trade activities of Ukrainian agricultural enterprises and their competitiveness in the European market depends on the perfection, condition and level of development of the institutional infrastructure. Supranational, national and micro-level institutions of infrastructure support for the domestic and foreign markets of agricultural products, in combination with other organizational and economic measures to intensify agricultural production, determine intensive interconnections and interactions of exporting enterprises with the external economic environment in the context of ensuring their effective functioning. In addition, they create favorable conditions for the sustainable development of the industry and open up opportunities for Ukrainian agribusiness to go beyond national borders and become part of the European and global business community. Therefore, the formation of an institutional infrastructure for foreign trade activities of agricultural enterprises that would organically combine supranational (European integration), national and local levels is an important but complex task. Therefore, further improvement of the domestic institutional infrastructure for the effective foreign economic activity of agricultural enterprises in the European market should address the problems in these areas, as well as the development of its components in the direction of logistics development; deepening the processing of raw materials; strengthening comprehensive support for domestic small and medium-sized enterprises; fighting corruption; digitalization; ensuring security and protection against war.

Ключові слова: *трансформація, євроінтеграція, експорт продовольчої продукції, трансакційні витрати, структурні диспропорції, конкурентоспроможність, інституційні бар'єри, ціни, квоти, державна підтримка, війна, безпека.*

Keywords: *transformation, European integration, food exports, transaction costs, structural imbalances, competitiveness, institutional barriers, prices, quotas, state support, war, security.*

Постановка проблеми. Підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств аграрного сектору України та їх конкурентоспроможність на європейському ринку сильно залежать від розвиненості, стану та якості інституційної інфраструктури. Наднаціональні, національні та місцеві інститути, які підтримують внутрішній і зовнішній ринки продукції АПК, разом з іншими організаційно-економічними заходами для підвищення продуктивності агропромислового сектору, визначають тісні взаємозв'язки та взаємодії між експортерами аграрної галузі та зовнішнім економічним середовищем для ефективного функціонування. Ці інститути створюють сприятливі умови для сталого розвитку галузі і дають українським аграрним підприємствам можливість вступати до європейської та світової бізнес-спільноти. Тому розвиток інституційної інфраструктури зовнішньої торгівлі в аграрному секторі, що охоплює як наднаціональний (пов'язаний з євроінтеграцією), так і національний та регіональний рівні, є ключовим завданням, яке має вирішуватися для досягнення ефективності та конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим чинником економічного росту та сталого розвитку галузей агропромислового комплексу України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів, а також підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на зовнішньому ринку є рівень розвитку їх інституційного середовища. Разом з тим, формування і становлення інституційної інфраструктури спрямоване на створення економічних і організаційних умов для взаємодії і взаємозв'язків суб'єктів господарювання на національному і міжнародному рівнях. Інституційна інфраструктура аграрного бізнесу, як структурна складова організаційно-економічного механізму його здійснення, формується із базових інститутів і інституцій національного і наднаціонального рівнів. Дослідженням інституціоналізму, інституційної інфраструктури бізнесу займалися зарубіжні та українські вчені.

Серед українських вчених праці, присвячені дослідженням інституційного середовища та інституційної інфраструктури аграрного сектору, належать Ю. Лопатинському, М. Маліку, П. Саблуку, О. Шпикуляку. Автори звертають увагу на ефективності функціонування інституційної інфраструктури. Разом з тим, незважаючи на велику кількість наукових публікацій і науково – практичних, методологічних і методичних напрацювань, теоретичного та практичного вирішення потребує сукупність проблем, пов'язаних і взаємодією і взаємовідносинами структурних елементів інституційної інфраструктури наднаціонального (євроінтеграційного), національного і місцевого (регіонального, галузевого) та локального (суб'єкту зовнішньоторговельної діяльності) рівнів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей та складників інституційної інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК України та Європейського Союзу, оцінка та порівняння їх ефективності й обґрунтування напрямів удосконалення її складників для підвищення відповідності вимогам сучасності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах поглиблення євроінтеграційних процесів важливе значення має залежність ефективності національного аграрного виробництва від рівня розвитку його інституційної інфраструктури. Крім того, рівень її розвитку виступає важливим чинником інвестиційної привабливості національного аграрного бізнесу та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках [1, с. 165]. Практичний досвід країн-членів ЄС засвідчує, що посилення інтеграційного інституційного потенціалу країни сприяє сталому розвитку аграрного сектору економіки і, навпаки, низький рівень розвитку інституційної інфраструктури здатний загальмувати внутрішні бізнесові процеси, що безпосередньо впливають на ефективність зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Для трансформаційної економіки в контексті

реалізації Угоди про асоціацію між ЄС і Україною (Угода) доцільно застосувати стратегію прискореного розвитку інституційної інфраструктури, особливо в організаційно-економічній взаємодії і взаємовідносинах в аграрній сфері.

Формування елементів сучасної інституційної інфраструктури АПК України повинно проводитись комплексно із врахуванням розвитку внутрішнього і зовнішнього інституційного середовища. Зважаючи на те, що інститути внутрішнього і зовнішнього середовища перебувають в постійній взаємодії і взаємозв'язку, елементи інтеграційної інфраструктури охоплюють три інституційних рівні [2-4]. Перший рівень інститутів – інституційне середовище, яке формує сукупність фундаментальних суспільно-політичних і соціально-економічних норм і правил, які створюють умови для виробництва, обміну і розподілу. Другий рівень інститутів – нормативно-правові і договірні інституції організаційно-економічної взаємодії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та інституційні угоди, які визначають способи обміну, кооперації і конкуренції. Третій рівень – інституційна інфраструктура суб'єктів зовнішньоекономічних відносин.

На теперішній час Європейський Союз створив ефективну і цілісну наднаціональну інституційну систему, аналогів якої немає у світі. Вона базується на засадах договірного інтеграційного механізму міждержавних та наднаціональних інститутів. Спеціальні інститути та органи ЄС забезпечують ефективне функціонування інтеграційного співтовариства та реалізацію завдань у різних сферах суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку. Разом ці органи утворюють цілісну інституційну систему, в якій кожний інститут та орган європейської спільноти має свою законодавчо визначену функцію і діє самостійно та знаходиться в правовому взаємозв'язку з іншими суб'єктами. Інституційна структура ЄС характеризується двома суттєвими властивостями, а саме: представництво держав-учасників у законодавчому і виконавчому органі (інституті) забезпечує відповідну рівновагу сил всередині цього об'єднання та

функціонуючі інституції ЄС є незалежними від національних органів державної влади країн-учасниць.

Всього у ЄС створено п'ять головних інститутів: Європейський парламент; Рада Європейського союзу; Європейська комісія; Суд європейських співтовариств; Рахункова палата (Палата аудиторів). Роботу цих інститутів доповнюють наступні органи: судовий – Суд першої інстанції, а також два консультативних органи – Економічний і соціальний комітет та Комітет регіонів, які виконують дорадчі функції. Реалізацію спільної валютно-фінансової політики покладено на Європейський центральний банк, європейську систему центральних банків, Європейський інвестиційний банк. Європейські інститути й органи функціонують на підставі установчих договорів.

Важливим принципом побудови інституційної системи ЄС є її цілісність та єдність [5, с. 75]. Необхідність створення похідних (галузевих, ін.) інститутів визнається головними керівними органами Європейського Союзу. Так, на сучасному етапі функціонування ЄС запроваджена єдина аграрна та торговельна політики країн – членів, яка займає особливе місце в становленні і регулювання внутрішнього ринку. В основу сільськогосподарської політики ЄС закладено такі базові елементи: відповідальність інститутів за проведення спільної політики, запровадження єдиних цін на основні сільськогосподарські продукти, забезпечення свободи внутрішньозональної торгівлі, а також взаємні преференції і єдине фінансування галузі. Також встановлюються загальні правила зовнішньої торгівлі і митний бар'єр проти третіх країн. Запровадження цих та інших заходів організаційно-економічного характеру спрямовані на витіснення зовнішніх конкурентів із європейського продовольчого ринку, а збереження високих внутрішніх цін на агропродукцію стимулює зростання власного виробництва. Реалізація основних засад такої політики дозволило повністю забезпечити внутрішні потреби в продукції сільського господарства за

окремими групами (зернових культур, цукру, яєць, сиру, масла тваринного тощо).

Для українського аграрного сектору важливою залишається проведення структурної перебудови зовнішньоекономічної інституційної інфраструктури, стратегічним орієнтиром якої має бути інтеграція галузі у європейський ринок і міжнародну торгівлю, забезпечення національної продовольчої безпеки і сталого розвитку [6-9]. Аграрна політика України має ґрунтуватися на побудові державної підтримки та захисту у сфері експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції із врахуванням правил і взятих на себе зобов'язань в межах підписаної Угоди про Асоціації з ЄС та системи міжнародної торгівлі. Система внутрішнього і зовнішнього інституційного середовища розвитку аграрного сектору України та торгівлі сільськогосподарською продукцією організаційно повинна охоплювати наступні основні напрями: внутрішню підтримку національних аграрних товаровиробників, полегшення їх доступу на європейський сільськогосподарський ринок, а також запровадження експортних субсидій у регулюванні торгівлі продукцією сільського господарства тощо.

На сучасному етапі господарювання у більшості вітчизняних аграрних підприємств взаємодії і взаємовідносини з партнерами із ЄС є на рівні окремих контактів і окремих зовнішньоторговельних договорів. Це вказує на еволюційне формування інституційного інфраструктурного забезпечення їх зовнішньоекономічної діяльності на ринкових засадах. Проведений аналіз засвідчує, що інституційні перетворення в сфері інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору знаходяться на етапі розвитку. Аналіз сучасних інституційних перетворень інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних аграрних підприємств вказує на необхідність проведення фундаментальних структурних змін, виходячи із тих проблем, з якими зустрічається українські експортери аграрної продукції.

Серед них важливими залишаються, насамперед: низький рівень технологічного забезпечення виробництва продукції сільського господарства; невідповідність виробництва української агропродукції європейським стандартам і вимогам; відсутність навичок та досвіду роботи у вітчизняного менеджменту на європейському ринку та визначення потенційно привабливих сегментів ринку і покупців; обмежений доступ вітчизняних аграрних підприємств до дешевих торговельних фінансових ресурсів і системи страхування зовнішньоторговельних операцій; обмежені ресурси для імпорту сучасних технологій і виробничих ресурсів для організації глибокої переробки сільськогосподарської сировини, виробництва продукції із високою доданою вартістю тощо [10, с. 56].

Сучасний аграрний сектор України характеризується виробництвом, в основному, зернових і технічних культур, які без додаткової переробки експортуються на європейський ринок, а глибока переробка сільськогосподарської сировини і виробництво продовольства з високою доданою вартістю для переважної частини експортерів не є пріоритетом їх зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, зниження ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору на європейському ринку в значній мірі обумовлене призупиненням сільськогосподарського виробництва в окремих регіонах країни, розривом внутрігалузевих господарських взаємодій і взаємовідносин, недосконалою (в окремих випадках, відсутньою) інфраструктурою забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на європейському векторі. В останні роки – це катастрофічний вплив війни росії проти України.

Трансформаційні і інтеграційні процеси, які мають місце в сучасній соціально-економічній системі України, безпосередньо впливають на внутрішнє середовище підприємств АПК і процес структурних перетворень (виробництва і збуту продукції) та ефективність їх функціонування. До групи внутрішніх факторів, які забезпечують функціонування сільськогосподарських підприємств – суб'єктів ЗЕД відноситься сукупність

елементів, умов і причин, які визначають організацію, форми і результати його економічної діяльності [11]. Насамперед, це: організаційно-технічний рівень виробничих процесів (забезпечує, наприклад, отримання європейського сертифікату); інноваційно-технологічні (впровадження новітніх технологій і сучасного обладнання забезпечує високу якість продукції, скорочує виробничі витрати, підвищує конкурентоспроможність продукції тощо); інвестиційно-фінансові (забезпечують отримання прибутків від діяльності на зовнішньому ринку, використання альтернативних варіантів виходу на зовнішні фінансові ринки тощо).

Їх вплив поширюється як на мікро-, так і на макросередовище господарської діяльності підприємства. Зокрема, на рівні мікросередовища вони впливають на: а) стан та формування потреб попиту на товари, розвиток ринку тощо, тобто на споживання; б) стратегію розробки договірної політики, визначення постачальників – систему постачання; в) зовнішнє і внутрішнє конкурентне середовище підприємства – наявність конкурентів, стан конкуренції та бізнес – активність конкурентів; г) сегментування споживачів і визначення торговельних посередників; д) створення і функціонування нових ринкових об'єктів господарювання тощо.

На рівні макросередовища функціонування підприємства, зазначена група факторів проявляється, наприклад, у наявності недобросовісної конкуренції на спільному сільськогосподарському ринку ЄС: вітчизняний агросектор не має такої системи підтримки і преференцій, яку отримують європейські сільгоспвиробники, висока степінь захисту внутрішнього європейського аграрного ринку, на якому подолання бар'єрів вимагає від вітчизняного агробізнесу не тільки додаткових фінансових ресурсів, але і проведення змін в інституційному середовищі та у сфері процесу виробництва [12-14].

Також практикується застосування непрямої підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємств, наприклад, через непряме фіксування цін на окремі групи сільськогосподарських товарів (яловичина,

молоко, горіхи та інші), адміністративний поділ ринків і каналів постачання сільгоспсировини, дискримінаційний (протекціонізм щодо національних сільгоспвиробників перед іноземними тощо) підхід відносно іноземних експортерів продукції аграрного сектору на внутрішній ринок країн – членів ЄС. Перекося зовнішньоекономічної політики держави обумовили незахищеність і нерозвиненість внутрішнього українського продовольчого ринку, що призводить до втрати вітчизняними підприємствами окремих його сегментів.

Загалом, до основних факторів інституційного середовища, які стримують розвиток ЗЕД підприємств аграрної сфери, можна віднести: геополітичні і інтеграційні; законодавчі і нормативно-правові; організаційно-економічні і кредитно-фінансові; регуляторні та інші. Результатом негативного впливу визначеної групи факторів, які перебувають у постійній зміні, є диспропорції у географічній структурі українського експорту продукції сільського господарства та його сировинна спрямованість у міжнародної спеціалізації [15, с. 105]. Крім того, незадовільним є рівень конкурентоздатності української аграрної продукції на зовнішньому ринку, яка обумовлена низькою якістю товарів, вироблених на підприємствах АПК України.

Для вітчизняних підприємств досліджуваної галузі є характерним обмежений доступ до сучасних технологій переробки сільськогосподарської сировини та виробничих ресурсів, що обумовили технологічне відставання від економічно розвинених країн світу [16, с. 10]. Також виявлені суттєві проблеми у системі інфраструктурного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств АПК на європейському ринку, а саме: потребує удосконалення державна митно-тарифна політика і оптимізація митних процедур та обслуговування експортних операцій; розвиток системи страхування експортних операцій та оптимізація фінансових розрахунків за міжнародними контрактами; розвиток логістики, інформаційної,

консультативної та іншої ділової підтримки вітчизняних суб'єктів ЗЕД на зовнішньому ринку тощо.

Висновки. Сучасна політика інституційних змін внутрішнього і зовнішнього середовища зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних аграрних підприємств має реалізовуватися в таких напрямках: вирівнюванні умов їх комплексного соціально – економічного розвитку, стимулювання сталого зростання аграрного сектору економіки загалом; підтримки конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, обмеженні монополізму крупних агрохолдингів, забезпечені розвитку малих і середніх аграрних підприємств, фермерських господарств. Також це подальша структурна перебудова сільськогосподарського виробництва і поглиблення власного виробництва продовольчих товарів; захист внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції і вітчизняних сільгоспвиробників від надмірної конкуренції з боку іноземних компаній та імпорту продовольства. Наступні напрями – це узгодження тарифних і нетарифних методів регулювання та цінової політики між країнами-партнерами, усунення перешкод на шляху розвитку галузевої інтеграції, спеціалізації та кооперації виробництва в межах спільного сільськогосподарського ринку тощо.

Підвищення ефективності інституційної інфраструктури розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК залежить від прискореної адаптації вітчизняних інституцій та інститутів до сучасних умов функціонування, формування ефективного, стимуляційного нормативно-правового поля діяльності аграрних підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках. Потребують перегляду інституційні підходи на державному рівні щодо підтримки, стимулювання й захисту національних сільгоспвиробників, формування їх експортного потенціалу, оптимізації товарної й географічної структури експорту сільськогосподарської продукції. Особливу увагу у перспективі необхідно звернути на збільшення частки готової до споживання продукції в сільськогосподарському експорті. При цьому, в імпорті має переважати не продовольство, а технології, сучасна

техніка й обладнання, селекційні ресурси для організації сучасного аграрного виробництва.

Література

1. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади: монографія. Чернівці: Рута, 2006. 344 с.
2. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О., Романюк І.А. Розвиток конкурентних стратегій підприємств в умовах глобалізації ринків. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 57. С. 45-51.
3. Акименко О.Ю. Формування механізму сучасного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як важливої передумови розвитку експортно орієнтованого виробництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24(1). С. 5-9.
4. Заскалкіна О.М. Державне регулювання інституціональних перетворень в сільському господарстві економіки України. *Теорія та практика державного регулювання*. 2016. Вип. 1. С. 147-153.
5. Заячківська О.В. Характеристика наукових поглядів щодо поняття «Зовнішньоекономічна діяльність». *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2020. Вип. 3. С. 72-78.
6. Мармуль Л.О., Романюк І.А., Полегенько А.С. Конкурентоспроможність плодоовочевої продукції та маркетингові стратегії розвитку її ринку. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 1. 2016. С. 95-98.
7. Чернишев В.Г., Окара Д.В., Ковальова І.Л. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України. *Ефективна економіка*. 2019. №6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_6_42 (дата звернення: 10.05.2024).
8. Романюк І.А. Державна підтримка та регулювання розвитку малих підприємств сільського зеленого туризму. *Економіка і менеджмент культури*. № 1. 2017. С. 56-60.

9. Бабій І.В. Стратегічне управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств: теорія, методи, практика: монографія. Хмельницький : Поліграфіст-3, 2018. 343 с.

10. Аранчій В.І. Сутність ризиків підприємницької діяльності та їх оцінка з метою нівелювання й уникнення в управлінні ефективністю й конкурентоспроможністю розвитку. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 39. С. 52-58.

11. Доцюк С. Сучасні аспекти зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України. *Економіка та суспільство*, 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1357/1311> (дата звернення: 10.05.2024).

12. Білянський Ю. О. Результативність інституційного забезпечення інтеграційних процесів у зовнішньоекономічній діяльності аграрних підприємств України. *Інноваційна економіка*. 2020. №1. С.67-78

13. Мармуль Л.О., Коваленко І.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності переробних підприємств агропромислового комплексу. *Економіка АПК*. 2008. № 12. С. 62-69.

14. Осташко Т.О. Експорт агропродовольчих товарів у ЄС: перспективи і завдання. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 83-94.

15. Шпикуляк О.Г., Ігнатенко М.М., Швець А.А. Концептуальні оцінки реалізації засад інклюзивного розвитку сільських територій за участі агрохолдингових інтегрованих формувань. *Економіка АПК*. 2021. № 3. С. 97-111.

16. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Зовнішньоекономічна діяльність та результативність функціонування аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2021. № 4. С. 6-17.

References

1. Lopatyns'kyj, Yu.M. (2006), *Transformatsiia ahrarnoho sektora: instytutsional'ni zasady* [Transformation of the agrarian sector: institutional foundations], Ruta, Chernivtsi, Ukraine.
2. Ihnatenko, M.M. Marmul', L.O. and Romaniuk, I.A. (2023), "Development of competitive strategies of enterprises in the conditions of market globalization", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 57, pp. 45-51.
3. Akymenko, O.Yu. (2019), "Formation of the mechanism of modern regulation of foreign economic activity as an important prerequisite for the development of export-oriented production", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 24(1), pp. 5-9.
4. Zaskalkina, O.M. (2016), "State regulation of institutional transformations in agriculture of the Ukrainian economy", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho rehuliuвання*, vol. 1, pp. 147-153.
5. Zaiachkivs'ka, O.V. (2020), "Characterization of scientific views on the concept of "Foreign economic activity"", *Visnyk Natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 72-78.
6. Marmul', L.O. Romaniuk, I.A. and Polehen'ko, A.S. (2016), "Competitiveness of fruit and vegetable products and marketing strategies for the development of its market", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 1, pp. 95-98.
7. Chernyshev, V.H. Okara, D.V. and Koval'ova, I.L. (2019), "Foreign economic activity of the regions of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 6, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_6_42 (Accessed 10 May 2024).
8. Romaniuk, I.A. (2017), "State support and regulation of the development of small enterprises of rural green tourism", *Ekonomika i menedzhment kul'tury*, vol. 1, pp. 56-60.

9. Babij. I.V. (2018), *Stratehichne upravlinnia zovnishn'oekonomichnoiu diial'nistiu pidprijemstv: teoriia, metody, praktyka* [Strategic management of foreign economic activity of enterprises: theory, methods, practice], Polihrafist-3, Khmel'nyts'kyj, Ukraine.

10. Aranchij, V.I. (2018), “The essence of the risks of entrepreneurial activity and their assessment for the purpose of leveling and avoiding in the management of efficiency and competitiveness of development”, *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 39, pp. 52-58.

11. Dotsiuk, S. (2022), “Modern aspects of foreign economic activity of agricultural enterprises of Ukraine”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 9, available at: <https://etsonomiandsotsiety.in.ua/indekh.php/journal/artitsle/viev/1357/1311> (Accessed 10 May 2024).

12. Bilians'kyj, Yu.O. (2020), “Effectiveness of institutional support of integration processes in the foreign economic activity of agricultural enterprises of Ukraine”, *Innovatsijna ekonomika*, vol. 1, pp. 67.

13. Marmul', L.O. and Kovalenko, I.V. (2008), “State regulation of investment activity of processing enterprises of the agro-industrial complex”, *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 62-69.

14. Ostashko, T.O. (2016), “Export of agri-food products to the EU: prospects and tasks”, *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 1, pp. 83-94.

15. Shpykuliak, O.H. Ihnatenko, M.M. and Shvets', A.A. (2021), “Conceptual assessments of the implementation of the principles of inclusive development of rural areas with the participation of agroholding integrated formations”, *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 97-111.

16. Hadzalo, Ya.M. and Luzan, Yu.Ya. (2021), “Foreign economic activity and efficiency of the agrarian sector of the Ukrainian economy”, *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 6-17.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2024 р.